

Journal.....UNPAZ
Volume.....Dezembu 2021.

Obra Hakerek

APLIKASAUN ADMINISTRASAUN PUBLIKA MAK EFISIENSIA

Husi : Leoneto Madeira Martins
Dosente Permanente: Faculdade Ciencia Sociais no Humana

Lian Mak Loke

Ho kbit Nai Maromak nian mak fo mai hau, bele hakerek obra cientifiku ho titulo **APLIKASAUN ADMINISTRASAUN PUBLIKA MAK EFISIENSIA** to hotu, nune ba maluk sira mak estuda administrasaun publika mak lee karik bele tuan sira nia kbit hatene kona ba lalaok administrasaun publika.

Obra nee hakerek tamba estudante barak mak estuda administrasaun publik, persiza kontribuisaun hanoin no hakerek husi manorin nain sira, nune sira bele lee hodi tuan sira nia hatene kona ba administrasaun publika iha teoria no pratika.

Tan nee hakerek nain komprende katak konteudu husi obra cientifiku nee sei menus iha nia konteudu no sistematika, tamba menus biban husi hakerek nain, nune kritika sujestaun husi lee nain sira, hanesan refferensia ba kontinuasaun hakerek.

Nunee konteudu husi obra cientifiku ida nee bele sai hanesan refferensia ba lee nai no hodi tuan hatene husi hakerek nain no lee nain, tuir dalan akademiku katak estudantes tenki lee wain no manorin nain tenki lee no hakerek wain, nee mak proseso kultura akademika nian iha ensinu superior.

Ikus la haluha hakerek nain hatoo agradece no obrigado wain, ba lee nain, no sira nebe fo sujestaun kona ba konteudu no sistematika husi obra cientifiku nee.

Dili, 15 Setembre 2021.

Hakerek Nain

A. Antecedentes.

Definisaun no aplikasaun administrasaun publika bele identifika liu husi komprendeasaun oin rua mak hanesan: 1. Instituisaun no 2. Publika. Estoria evolusaun ciencia administrasaun publika no aplikasaun iha konteksto instituisaun bele fo komprendeasaun katak administrasaun publika hanesan parte husi ciencia administrasaun publika, hanesan organizesaun gestaun, no mos administrasaun publika hanesan administrasaun governasaun. Konseitu publika iha administrasaun publika katak hanesan kontekstu instituisaun, hanesan instituisaun estadu ou governu, iha organizesaun governu. Ho nunee, ciencia administrasaun publika katak estudu kona ba proseso administrasaun mak akontese iha instituisaun estadu ou nasaun mak iha puder hotu hanesan eksekutivu, legislativu no judikativu.

Administrasaun publika bele ho komprendeasaun hanesan proseso aplikasaun interese no problema hamutuk, formula decizaun, aplikasaun, organizesaun no seluk tan. Administrasaun publika kobre formulasaun politika publiko, instituisaun no implementasaun husi politika ba responde problema no interese publika. Tuir **Lionardo** (2010) iha evolusaun termos administrasaun publika sempre temi ho naran administrasaun nasaun. Mudansa husi konseitu nee sempre hamosu diskuti iha akademista no politiku sira hanesan evolusaun ciencia mak dinamiku husi evolusaun disiplina ciencia balun. Mudansa aproximasan ho aplikasaun iha sistema gvernasaun hanesan razaun importante atu hatene tan sa akontese mudansa nee, liliu ho mosu paradigma governasaun iha tempu evolusaun administrasaun nasaun moderna hamosu ona tendencia ba estudu husi ciencia administrasaun publika. Governasaun ho tendencia hanaran publiko tamba iha autores importante balun mak konsidera hanesan halao sistema governasaun ho administrasaun publika. Autores hirak nee mak kobre nasaun ou estadu (governu) seitor privadu, sociedade civil (NGO, organizesaun sociedade no instituisaun independente seluk). Esensia husi mudansa nee hases ona komprendeasaun administrasaun publika (antes hanaran adminisitrasaun nasaun) ba domain autor mak halao sistema governasaun mak husi autor ida (nasaun/estadu) ba autor barak (estadu, seitor privadu no sociedade civil). Iha kontekstu nee mak administrasaun publika lolos ne bele hanaran hanesan formas lalaok husi administrasaun governasaun mak halao husi estadu hodi hatan ba nececidade no interese publiko. Komprendeasaun nee mos ho bazeka hanoin katak bele hamosu fali naran ciencia administrasaun nasaun, mak dahuluk ho objetivu halao atendumtu publiko ba cidadaun.

Komprendesaun efisiensia katak komparasaun diak liu enter tama (input) no sai (output), ou entre esforsu ba halao ho resultado, ou entre “gastus” no “rendementu”. Iha komprendesaun gestaun mak saudavel konklui ona komprendesaun efisiensia no efetividade, ho signifikaun katak buat hotu mak halao ho resultado mak uza katak justu, lais, popa no seguru ho esplikaun hanesan tuir mai: 1) Justu: kona tarzeitu, sa mak harak atinji duni, ou sa mak hanesan esperansa sai realidade, 2) Lais : la gastu tempu mak la persiza, hotu tuir nia tempu ou antes tempu determinadu, 3). Popa: ho gastus mak itoan liu, la akontese gastu barak iha parte sa ida deit, 4) Seguru: Buat hotu mak halao to nia objetivu, la hetan desafios, atrazadu, ou difikuldade.

Efisiensia iha aplikasaun administrasaun publika hatudu katak oin sa atu atinji, kompara ho esforsu, gastus ou sakrifiko mak tenki halao. Ho efisiensia iha esperansa katak servidor administrasaun publika atu halao atendumtu publiko ba sociedade la bele gastu, signifika katak servidor publiko ho atensaun nunee bele fo resultado mak bot ba publiko. Nunee valor efisiensia orienta liu ba uza rekursu mak iha ho justu no lais la gastus no iha responsabilidade ba publiko.

B. Formulaun Problemas

1. Sa mak administrasaun?
2. Sa mak efisiensia?
3. Signifika admnistrasaun iha kontekstu efisiensia ?
4. Sa mak hanesan prinsipios zeral husi administrasaun?
5. Fatores sa mak iha influencia ba efisiensia no efetivitas birokrasia?
6. Oin sa atu halao birokrasia sai efisiensia?

C. Objetivu Hakerek

1. Hodi dezenvolve hakerek nain nia koinesementu kona ba teoria no pratika iha administrasaun no efisiensia.
2. Hodi dezenvolve hakerek nain nia komprendesaun mak klean kona ba aplikasaun adinistrasaun mak efisiensia.
3. Hodi dezenvolve lee nain sira nia koinesementu kona aplikasaun administrasaun publika mak efisiensia.

D. Beneficio Hakerek.

1. Bele hatene definisaun administrasaun
2. Bele hatene definisaun efisiensia
3. Bele hatene prinsipios administrasaun
4. Bele hatene fatores mak influencia efisiensia iha administrasaun.

E.Estudu Teoria Administrasaun Publika.

Teoria.

Teoria tuir hanoin peritus sira (iha Darwin,1997): **Schattschneider** : fo definisaun teori hanesan “the shortest way of saying something important” (alternativa badak hodi deklarasiun buat balun mak importante). Ezemplo konseitu kultural kiak hanesan alternativa badak hodi esplika katak kiak laos sintomas ekonomia maibe la hases aan husi fator kultura mak belit iha ema kiak. **Joseph Eaton** : formula teoria hanesan “*a network of ideas about how two or more variables are related*” (ligasaun ideia mak esplika kona ba variabel rua ou liu). **Teresa L. Baker** : fo esplikasaun teoria hanesan “*a proposed explanation for a set of coordinated occurrences, or relationship*” (formula esplikasaun hodi esklares relasaun ou akontesementu mak iha ligasaun) **Kerlinger** : katak teoria hanesan formas husi konseitu, definisiaun, no propozisaun mak iha ligasaun forma hodi fo deskripsaun mak sistematiku kona ba fenomena balun (*A theory is a set of interrelated constructs (concepts), definitions, and propositions that present a systematic view of phenomena by specifying relations among variables, with the purpose of explaining and predicting the phenomena*). Hodi hatutan teoria no praktika Harmon no Meyer (iha Darwin,1997) fo sujestaun atu teoria (liliu iha kontekstu administrasaun publika) tenki ho karakter praktis ho komprende saun katak tenki iha partes diagnostiko (bele esplika tamba sa situasaun problema balun bele akontese), moral (serah ke objetivu balun bele dehan iha beneficio no ho maneira oin sa) no instrumental (oin sa atinji objetivu).

Administrasi Publika

Definisaun administrasaun publika tuir peritus sira hanesan tuir mai:

Gerald Caiden (1982): katak Administrasaun publika kobre atividade hotu mak ligadu ho aplikasaun necidade publiko ou interese publiko. Limitasaun iha administrasaun mak oin sa ema organiza aan hanesan publiko ho maneira kolektivu no ho knar no dever ida-idak hodi resolve problema publiko hodi atinji objetivu hamutuk.

Nigro dan Nigro (1984) : katak Administrasaun publika spesifiku liu bele esplika hanesan sa mak halao husi governu, liliu instituisaun eksekutivu (ho ekipamentu birokrasia), hodi resolve problema sociedade/publiko.

Harmon dan Mayer : katak Halao nain iha aplikasaun administrasaun publika mak administrador publiko, birokrator ou funcionario publiko. Sira mak halao knar governu no atendentu publiko loron babain. Maibe tamba proseso administrasaun publiko tenki envolve partes barak iha liur husi birokrasia governu (hanesan servico sosial, sociedade civil, organizasaun sociedade no seluk tan), mak seitor non nasaun mak nia asaun representa interese

publiko no fo impaktu ba sociedade barak, bele sai hanesan atensaun husi administrasaun publiko.

Chandler dan Plano (iha Yermias Keban,2004), katak Proseso mak rekursu no personalia publiko organiza no koordena hodi formula, implementa, no zere (maneza) decizoens publiko iha Administrasaun publika hanesan arte no ciencia (art and science) hatudu hodi forma “public affair” no halao knar balun mak decidi ona. Hanesan disiplina ciencia balun, administrasaun publika ho objetivu hodi resolve problemas publiko liu husi hadia iha area organizasaun, rekursu humanu no financeira.

Glen O. Stahl (iha Caiden 1982) : katak Karakteristika mak fo diferente administrasaun publika ho administrasaun seluk mak hanesan tuir mai:

- Atendementu mak halao husi administrasaun publika urzenti liu ou ansi liu fali halao husi organizasaun privadu.
- Atendementu husi organizasaun publiko (nasaun) zeralmente ho maneira ou semi monopoli
- Atividade instituisaun nasaun (birokrasia) ho maneira kesi aan lei formal (politika publika)
- Atividade estadu ou governu sempre hetan ataka husi publiko
- Atendementu publiko la kesi aan ba folin iha merkadu.

Yermias T.Keban (2004), katak Baze administrasaun publika mak hanesan tuir mai:

- Administrasaun publika nakait liu ho eksekutif, bele mos ho judikativu no legislativu.
- Administrasaun publika ligadu ho formulasaun no implementasaun politika publiko.
- Administrasaun publika nakait ho problemas humanu no esforsu ba service hamutuk hodi halaknar governu.
- Bele diferente ho administrasaun seitor privadu maibe administrasaun publika overlapping ho administrasaun seitor privadu.
- Administrasaun Publika ho orientasaun hodi hetan sasan no favor publiko (jasa public)
- Administrasaun publika iha aspeitu teoritika no pratika.

Husi definisaun administrasaun publika iha leten, ita bele argumenta katak administrasaun publika hanesan proseso ida mak halao husi instituisaun publika, mak ligadu ho nececidade no interese publiko ba sociedade/publiko, ho gastu mak la karu, proseso la mukit mai be iha kriteria mak tenki halo tuir, wainhira atu hetan atendementu publiko husi servidor publiko.

F.Problemas no Diskusaun

1.Sa mak administrasaun.

Administrasaun katak servico hamutuk mak planeadu husi ema lubun ida hodi atinji objetivu bazeia ba efetivu, efisiensia no racionalidade. Signifikasaun nee ho komprendesaun administrasaun mak luan. Signifikasaun ho komprendesaun klot katak administrasaun hanesan ita hatene no rona babain administrasaun eskritorio (tata usaha). Iha ciencia administrasaun, administrasaun eskritorio hanesan partes husi administrasaun. Ciencia administrasaun mak sitema koinesementu balun, ema bele hatene relasoens, bele fo prediksaun ba implikasoens no influensia rezultadu husi kondisaun balun, katak ema servico hamutuk ho formas ho objetivu hamutuk.

Administrasi Publik (*Public Administration*) mak hanesan diskusaun ciencia sosiais mak estuda kona ba elementu importante tolu iha nasaun mak hanesan :legislativu, judikativu, no exekutivu no asuntu balun mak nakait ho publiko mak kobre politika publiko, gestaun publiko, administrasaun dezenvolvimentu, objetivu nasaun, no etika mak regula governantes. Simplesmente, administrasaun publika hanesan ciencia mak estuda kona ba oin sa maneza organizasaun publiko. Estudu nee inklui birokrasia; formasaun, implementasaun, no evaluasaun politika publiko; administrasaun dezenvolvimentu; governu lokal no governasaun diak (*good governance*).

2.Sa mak efisiensia.

Komprendesaun efisiensia katak serivco ho uza rekursu ho enerzia mak justu la gastu, maibe **efisiensia** la haree ba objetivu. Organizasaun bele sai **efisiensia** maibe faila atu atinji objetivu. Tan nee iha sorin seluk husi **efisiensia**, ita mos tenki efetivu. Iha proseso halao service hamutuk iha organizasaun atu hetan objetivu, efisiensia ho efetivu ne nakait malu metin, relasiona ho regras, rekursu humanu, ekipamentu, planu, objetivu no tarzeitu. Nunee atu atinji objetivu iha organizasaun persiza organizador tenki iha koinesementu diak kona ba proseso halao administrasaun hodi hetan objetivu.

3.Signifika admnistrasaun iha kontekstu efisiensia.

Signifika efisiensia iha administrasaun publika, Efisiensia katak objetivu husi administrasaun mak hodi hetan rezulatdu ho efetivu no efisiensia. Bele dehan katak atu hetan objetivu administrasaun ho rezulatdu diak no bele uza, klaru katak ho efisiensia mak bele kompara mak diak liu entre input no output ou kompara entre gastus ho rendementu. Tan nee iha proseso halao administrasaun publiko hodi atinji objetivu hare mos efisiensia no efetivu hodi kompara gastu no rendementu, proseso halao, rezultado bele uza ka lae, qualidade no kuantidade bele garante fiar husi publiko ka lae, tan administrasaun publiko refere ba interese no nececidade publiko.

Administrasaun mos iha dimensoens rua (2) mak hanesan :

1. Dimensia karakteristika, mak kompostu husi:

- Efisiensia katak objetivu husi administrasaun mak atu hetan rezultadu ho efetivu no efisiensia. Ho lia fuan seluk katak atu hetan objetivu administrasaun ho rezultadu diak no bele uza. Ho nunee mak efisiensia katak komparaun entre input ho output ou komparaun entre gastu ho rendementu.

2. Dimensia partes

- Iha objetivu no tarzeitu mak determina antes aplikasaun service balun.
- Iha servico hamutu, bele ema iha grupo ou instituisaun governu ou seitor privadu.
- Adanya sarana yang digunakan oleh sekelompok atau lembaga dalam Iha ekipamentu hodi halao objetivu mak atu hetan.

4.Sa mak hanesan prinsipios zeral husi administrasaun.

Prinsipios zeral husi administrasaun mak :

- *Efisiensia administrasaun bele hasae liu husi espesializasaun iha grupo sira.
- *Efisiensia administrasaun hasae ho membu iha grupo ho hirarkia mak serteza.
- *Efisiensia administrasaun bele hasae ho limita distancia kontrolu iha seitor hotu iha organizasaun.
- *Efisiensia administrasaun bele hasae ho hafahe service ho intensaun ba kontrolu bazeia :

objetivu, proseso, klienti no fatin.

Objetivu husi aplikasaun principios zeral administrasaun atu hetan sa mak planea antes, nune bele hamenus gastu iha implementasaun programa service hamutuk.

5.Fatores sa mak iha influencia ba efisiensia birokrasia.

Fatores mak influensi efisiensia no efektivitas birokrasia hanesan tuir mai:

Aplikasaun birokrasia atu efektivu no efisiensia karik iha realidade birokrasia bele ho funsaun atendentu tuir nececidade povu katak la difikulta proseso, justu no lais iha proseso atendentu, no bele resolve problema no fenomeno mak mosu tanba mudansa sosial mak lais husi fator esternal. Atu birokrasia halao ho efektivu no efisiensia persiza atensaun ba fatores mak influencia tuir matenek nain **Gie** (1991) katak fatores mak influencia efisiensia no efektividade servico :(1) motivasaun servico, (2) kapacidade servico, (3) situasaun (suasana) servico, (4) fatin servico servico, (5) ekipamentu no fasilidade (6) prosedur servico. Husi fatores firak mak temi iha leten, hakerek nain argumenta katak faotres hirak nee belit iha ema mak hanesan service nain, tan nee service nain mos ma sai hanesan fatores influnesia ba efisiensia no efektividade birokrasia. Hanesan birokrator tenki iha badaen, koinesementu no attitude diak kona ba lalaok biroktasia mak sain hanesan nececidade bot no barak ba publiko.

6. Oin sa atu halao birokrasia sai efisiensia.

Atu halao birkrasia sai efisiensia, servidor publiko tenki hatene no halao hanesan tuir mai:

- *Birokrasia atu sai efisiensia, iha administrasaun tenki halo tuir espesializasaun iha grupo servico.
- * Birokrasia atu sai efisiensia, iha administrasaun tenki halao tuir hirarkia mak iha grupo servico.
- * Birokrasia atu sai efisiensia, iha administrasaun tenki iha limitasan distancia ba kontrolu iha seitor hotu iha organizasaun.
- * Birokrasia atu sai efisiensia, iha administrasaun tenki hafahe servico ho intensaun ba kontrolu bazeia : objetivu, proseso, klienti no fatin.

Birokrasia atu sai efisiensia tenki aplika tuir objetivu husi principios zeral administrasaun nune bele hetan sa mak planea antes ho resultado diak no bele uza, nune bele sai hanesan sasukat ba halao no implementa planu atividade seluk tan.

G.Konkluzao

Aplikasaun administrasaun publika bele hanesan proseso aplikasaun interese no nececidade hamutuk, formulaun decizaun, implementasaun no evaluasaun no seluk tan. Administrasaun kobre formulaun politika publiko, no implementasaun hodi hatan ba interese publiko, Tan nee efisiensia iha administrasaun publika katak oin sa atu hetan objetivu mak kompara ho esforsu, gastus ba atividade mak halao. Iha efisiensia ho esperansa ba servidor

administrasun publika atu halao atedementu publiko ho simples, justu no lais tuir nececidade no interese publiko, Servidor publiko wainhira halao atedementu publiko la bele difikulta, fo atedementu tuir kriteria no prosedur. Ho nunee valor efisiensia ho orientasun ba rekursu mak iha uza tuir funsaun, justu no lais ho responsabilidade ba publiko.

Refferensia

<http://izudinyusuf.blogspot.com/2013/03/teori-administrasi-negara.html>
<http://ragazzacorp.blogspot.com/2012/12/efisiensi-dan-efektivitasdalam.html>
<http://wuriantos.blogspot.com/2013/02/administrasi-publik-dandefinisinya.html#.W842XtIzbIU>
https://id.wikipedia.org/wiki/Administrasi_publik
<https://butuhcepat.wordpress.com/2015/06/21/contoh-makalahadministrasi-publik/>
<http://administrasinegaraku.blogspot.com/2011/10/ birokrasi-dan-administrasinegara.html>
<http://fitriablog-fitria.blogspot.com/2012/08/ birokrasi-dalam-sistemadministrasi.html>
<https://www.kompasiana.com/febriyandi/55018256a33311be0b511bbf/mewujudkan-proses-birokrasi-yang-efektif-dann-efisien-dalam-pelayananpublik-terhadap-masyarakat>
<http://pertaruhanhargadiri.blogspot.com/2010/07/administrasi-publik.html>